

Bilag til TR-udsendelse nr. 008/2011
af den 28. april 2011

Notat om aldersintegreret undervisning og rullende skolestart

April 2011

DLF støtter den fortsatte udvikling af folkeskolen som en enhedsskole med årgangsdeling og med klassen som det bærende organisatoriske princip for undervisningen. Det er foreningens opfattelse, at rullende skolestart og aldersintegreret undervisning kan være undergravende for enhedsskolen.

1. Baggrund og tillidsrepræsentantens rolle

Der er flere tendenser i den aktuelle skolepolitiske debat, der udfordrer enhedsskolen og klassen som den bærende enhed i elevernes skolegang.

Der er i de senere år introduceret en række andre måder at organisere undervisningen på end i traditionelle klasser, f.eks. ved rullende indskoling og aldersintegrerede klasser. Introduktionen af disse nye organisationsformer skal bl.a. ses i lyset af kommunernes aktuelle økonomiske situation, og der er en tendens til, at kortsigtede økonomiske hensyn reelt går forud for de pædagogiske ved beslutninger om aldersintegreret undervisning.

Der er behov for at rette fokus på pædagogiske argumenter, og det er i stigende grad blevet nødvendigt at inddrage foreningens politik i diskussionerne lokalt. Som tillidsrepræsentant er du tættest på den praksis, der er på din skole. Det er derfor væsentligt, at du er opmærksom på problemstillingen og i fornødent omfang inddrager kredsen, hvis der på din skole lægges op til en pædagogisk udvikling, som på sigt ikke vil styrke enhedsskolen.

På skolen kan pædagogiske argumenter overbevise kollegaerne, og du kan som TR med hjælp fra kredsen og argumenterne i dette notat gøre opmærksom på, hvilken effekt og konsekvenser forskellige ordninger kan få på lidt længere sigt for hele skolen og eleverne.

Indførelsen af andre måder at organisere undervisningen på er et anliggende for hele skolen og skal derfor drøftes grundigt i bl.a. MED-udvalg og pædagogisk råd.

Indtil 2008 krævede det dispensation fra undervisningsministeren, hvis en skole skulle have aldersintegrerede klasser. Det krav er nu forsvundet. For-

eningen har derfor ikke noget samlet overblik over, hvilke ordninger der er i kommunerne. Også af den grund er det væsentligt, at du som tillidsrepræsentant er opmærksom, når der indføres nye ordninger på skolen og deltager i diskussionen om, hvad der er lovligt og hensigtsmæssigt.

Notatet er bygget op med en indledende beskrivelse af foreningens politik. Herefter opsummeres en række forskningsbaserede argumenter om aldersintegreret undervisning, som kan være anvendelige i den lokale politiske debat. I et bilag til notatet findes desuden en gennemgang af begreberne og en præcisering af det eksisterende lovgrundlag ift. aldersintegreret undervisning. Notatet skal således understøtte argumentationsgrundlaget for drøftelser af aldersintegreret undervisning. Det skal også sikre, at du som tillidsrepræsentant er opmærksom på, om der på skolen søges etableret ordninger, som er i strid med reglerne og foreningens politik, eller som har en karakter, hvor kredsen skal inddrages.

2. DLF's politik på området

Klassen som bærende enhed

DLF støtter den fortsatte udvikling af folkeskolen som en enhedsskole med årgangsdeling og med klassen som det bærende organisatoriske princip for undervisningen. Enhedsskolen har vist sig samlet set at skabe de bedste resultater. PISA-undersøgelserne viser, at udelte skoler giver de bedste resultater. ”... den ene sandsynlige forklaring er, at de stærke elever i en klasse bidrager til klassens dynamik og dermed løfter de svage elever, mens den anden er, at forventningspresset til eleverne bliver lavere, når de går på et svagt spor(...) Der er dermed tale både om en kammerateffekt og om forventninger, og begge er argumenter for at beholde den udelte skole.”¹

DLF ønsker at fastholde klassen som den bærende enhed i skolen.

Rullende skolestart og aldersintegreret undervisning kan opfattes som en begyndende opløsning af klassen, som forstærker individualisering af undervisningen og som ”niveaudeling af bagvejen” ved hjælp af individuelle læringsmål, elevplaner og elevdifferentiering.

Erfaringerne fra igangværende forsøgsprojekter ser ikke ud til at have en kvalitetsfremmende effekt. Især er overgangen fra 3.- til 4. klasse ikke blevet nøjere undersøgt, og opfyldelsen af lovens bestemmelser om minimumstimetallet har heller ikke fundet sin endelige løsning.

Foreningen fraråder på den baggrund rullende skolestart og aldersintegreret undervisning.

¹ Niels Egelund: ”Eliteundervisning – er det nu noget?”, i: KvaN, nr. 85, 2009, s. 98.

3. Hvad ved vi om effekten af aldersintegreret undervisning?

Iflg. professor Niels Egelund, DPU, er der i Danmark ikke forsket i effekten af aldersintegreret undervisning i indskolingen. Der er foretaget en række evalueringer/undersøgelser af igangværende eller afsluttede forsøg, men ikke nogen egentlig forskning.

Der er imidlertid forsket i dette i Sverige, hvor andelen af elever i aldersintegrerede klasser i løbet af 80'erne og 90'erne øgedes, dels af demografiske/økonomiske årsager (for at samle elever nok til en klasse), dels fordi disse klasser antoges at have pædagogiske fordele.

I Sverige findes der aldersintegrerede klasser både i indskolingen og på mellemtrinnet og i udskolingen. I de aldersintegrerede klasser blandes elever fra 3 – 4 årgange, og hvert år forlader de ældste elever gruppen og erstattes af en gruppe elever fra den yngste årgang.

Der er gennemført flere undersøgelser af betydningen af aldersintegrerede klasser for elevernes skoleresultater. Den mest omfattende undersøgelse, der er relevant for drøftelsen i Danmark, er baseret på svenske erfaringer. Hovedresultatet er, at aldersintegreret undervisning har en negativ effekt på de svenske elevers kognitive formåen målt i 6. klasse².

Samtidig tyder den svenske forskning på, at de aldersintegrerede klasser har en negativ betydning for elevernes sociale trivsel³. Eleverne trives bedre i de aldershomogene klasser. Det skyldes, at relationer er vigtige for eleverne, og i en homogen klasse er alle lige gamle, og eleverne oplever, at det derfor er lettere at finde venner.

Individualisering af undervisningen

Den svenske forskning viser også, at elever i aldersintegrerede klasser arbejder mere individuelt, fordi eleverne pga. aldersforskellene har meget forskelligt fagligt niveau. Megen undervisning foregår gennem individuel læsning og skrivning frem for at eleverne lytter og snakker med hinanden (Johansson & Lindahl, 2008). Tendenser som samlet set heller ikke ser ud til at føre til bedre skoleresultater.

Skolverket i Sverige har i 2009 kortlagt årsagerne til, at skoleresultater i den svenske grundskole er forringet betydeligt siden begyndelsen af 1990'erne.⁴ Forskningen viser, at den øgede segregering sammenholdt med decentraliseringen af skolen og den øgede differentierede og individualiserede undervisning har haft en negativ betydning. Den norske skoleforsker Kirsti Klette

² "Åldersintegrerede klasser – bra eller dåligt för elevernes studieresultat?", Elly-Ann Johansson og Erica Lindahl, 2008,

<http://www.ifau.se/upload/pdf/se/2008/r08-20.pdf>

³ Monika Vintereks doktoraftandling fra 2002 om aldersintegrerede klasser:

http://members.fortunecity.com/valfrihet/nytt/abu_v.htm

⁴ Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer?. Skolverket, 2009

konkluderer ligefrem, at en øget brug af individuelle læringsplaner for eleverne bidrager til, at ”nogle elever får ansvaret for at forvalte egen ulykke”.⁵

Aldersintegreret undervisning

Nedenfor opsummeres de argumenter, der ofte anvendes i den politiske debat for at fremme aldersintegreret undervisning. Samtidig fremsættes en række modargumenter, som kan være anvendelige i den lokale politiske debat. Argumenterne er inddelt i evidensbaserede argumenter, hvad vi ved, ofte anvendte ”politiske argumenter” og argumenter/resultater fra de evalueringer, som er gennemført, som kan opfattes som en mellemtung mellem de to slags argumenter.

Argumentationskatalog vedr. aldersintegreret undervisning	
Evidensbaseret argumenter	
For: <ul style="list-style-type: none">- Elevernes selvsikkerhed og selvværd øges, da de lærer ældre elever at kende og de ældre elever kan samtidig ”hjælpe” de yngre (Johansson & Lindahl, 2008)- Aldersintegrerede klasser indbyder til mere gruppearbejde (Veenman, 1995)⁶- Aldersintegrerede klasser skaber en mere afslappet atmosfære (Veenman, 1995)	Imod: <ul style="list-style-type: none">- Aldersintegreret undervisning har en negativ effekt på elevernes skoleresultater (Johansson & Lindahl, 2008)- Enhedsskolen giver samlet set de bedste resultater (PISA).- Aldersintegreret undervisning øger individualiseringen, da megen undervisning foregår gennem individuel læsning og skrivning frem for, at eleverne lytter og snakker med hinanden (Vinterek, 2003)⁷- Større arbejdsbelastning for lærerne – vanskeligt for lærerne at håndtere differentieringskravet (Johansson & Lindahl, 2008)⁸- De aldersintegrerede klasser på mellemtrin/udskoling har en negativ betydning for elevernes sociale trivsel (Monika Vinterek)

⁵ Kirsti Klette: ”Når elever får ansvaret for å forvalte egen ulykke”, i: Bedre Skole, nr. 1, 2008.

⁶ Veenman, S. (1995): ”Cognitive and non cognitive effects of multigrade and multi-age classes: A best-evidence synthesis”, Review of Educational Research vol. 65, s. 319-381.

⁷ Vinterek, Monika (2003): Åldersblandade klasser. Lärares föreställningar och elevers erfarenheter, Studentlitteratur, Lund.

⁸ Skyldes især, at undervisningen i de svenske aldersblandede klasser er individualiseret, fordi eleverne har meget forskelligt fagligt niveau.

Resultater af undersøgelser og evalueringer af projekter	
<p>For:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bedre mulighed for at tage imod de nye børn, når de kommer i mindre grupper (EPINION) - Børnene får ro til at fokusere på egne kompetencer (EPINION) 	<p>Imod:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Børn trives bedst sammen med jævnaldrende (EPINION) - De nye børn mangler lege-kammerater (EPINION) - Børnene bliver som små kaos-piloter (EPINION) - Børnene mangler genkendelighed og overskuelighed (EPINION) - De mest udsatte børn (ADHD) trives ikke (Capacent, 2010) - forældresamarbejdet på skolen forringes (EPINION)
Politiske argumenter	
<p>For:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det er økonomisk rentabelt - De yngste elever kan opnå indlæringsmæssige fordele ved samværet med ældre elever - Muliggør en bedre tilpasning til den enkelte elevs udviklingsniveau - Eleverne er naturligt lærelystne og lærer derfor spontant af andre elever. <p><i>Særligt for rullende skolestart:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - overgangen mellem børnehave og skole bliver lettere - udviklingen af elevernes faglige og sociale kompetencer bliver forbedret 	<p>Imod:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ingen økonomiske fordele, det er dyrt (f.eks. til efteruddannelse) - Forskelligheden i de almindelige hjemklasser styrker både de stærke og de svage elever - Styrken i, at de stærke også fremmer de svage, forsvinder - Overgangsproblematik, i DK fra 3. til 4. klasse - Langtidseffekten af aldersintegreret undervisning er ikke undersøgt <p><i>Særligt for rullende skolestart:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Får børnehaveklasselever, der starter midt i skoleåret, undervisning i det obligatoriske timetal? - Konstituering af "klassen" som bærende social enhed svækkes, når eleverne starter på forskellige tidspunkter - Rullende skolestart vanskeliggør forældresamarbejdet, da klassen som omdrejningspunkt for elevernes sociale skoleliv er svækket. - Temaforløb vanskeliggøres, når eleverne "ruller ind"

Alternativ til aldersintegreret undervisning⁹

Det er foreningens opfattelse, at alle børn skal lære alt det de kan – og lidt til. De allerede eksisterende muligheder for samordnet indskoling, undervisningsdifferentiering og holddeling giver de bedste muligheder for at opnå dette. Det er samtidig foreningens opfattelse, at det er muligt at opnå de påståede positive effekter af aldersblandende klasser på andre måder, f.eks. ved at gøre større elever til vejledere for de små.

⁹ Læs mere om dette i DLF-notatet om undervisningsdifferentiering fra oktober 2010

Bilag til notat om aldersintegreret undervisning og rullende skolestart

Begrebsafklaring

Aldersintegreret undervisning er en fælles betegnelse for en række forskellige måder at organisere undervisningen i grupper eller på hold, som er sammensat på tværs af elevernes skolealder. Undervisningen kan være enten fuldt eller delvist aldersintegreret. **Delvist aldersintegreret undervisning** er, når eleverne i nogle af ugens timer undervises på aldersintegrerede hold og i den øvrige del af undervisningstiden går i en almindelig stamklasse.

Fuldt aldersintegreret undervisning er, når eleverne i al deres undervisningstid går i klasser eller på hold, hvor eleverne har forskellige skolealdrer.

I det følgende gennemgås lovgrundlaget og de eksisterende muligheder for at aldersintegrere undervisningen.

Lovgrundlaget

Enhedsskolen afløste den delte skole i 1975, og med folkeskoleloven fra 1993 ophørte muligheden for at dele eleverne efter fagligt niveau. Samtidig blev begrebet undervisningsdifferentiering et bærende princip i folkeskolen.

Det fremgår af folkeskolelovens § 25, at skolens elever deles i klasser. Hovedprincippet for organisering af undervisningen er altså den udelte skole, hvor den årgangsdelte klasse er den bærende enhed.

Loven giver dog en række muligheder for at fravige dette hovedprincip.

Der er flg. muligheder for delvist aldersintegreret undervisning:

- Holddannelse, på alle klassetrin
- Samordnet indskoling, i 0. – 2. klasse

Der er flg. muligheder for fuldt aldersintegreret undervisning

- Rullende skolestart, 0. – 2. klassetrin
- Fuld årgangsdelte klasser på små skoler, 0. - 7. klassetrin

Bortset fra på små skoler er der ikke er lovhjemmel til at organisere normalundervisningen på mellemtrinnet og i udskolingen som fuldt aldersintegreret undervisning.¹⁰

Holddannelse (§ 25, stk. 4)

Holddannelse betyder, at eleverne kan deles på forskellige hold både inden for den enkelte klasse og på tværs af klasser og klassetrin, når det er praktisk og pædagogisk begrundet.

¹⁰ Undervisningsministeren kan dog iflg. Folkeskolelovens § 55 fravige lovens bestemmelser for at ”fremme forsøgsvirksomhed”.

Holdddannelse må ikke finde sted mere end op til 50 pct. af undervisningstiden, og den kan ikke fastlægges på forhånd for et helt skoleår af gangen. Klassen er stadig skolens omdrejningspunkt, og der må ikke være tale om en egentlig elevdifferentiering eller niveaudeling.

Samordnet indskoling (§ 25 stk. 3)

Samordnet indskoling betyder, at der kan etableres fælles undervisning af eleverne fra børnehaveklassen, 1. og 2. klasse. Der er tale om samordning af *undervisningen*, dvs. at undervisningen skal varetages af enten en børnehaveklasseleder eller en lærer¹¹. Det betyder, at en pædagog fra SFO'en ikke kan stå for undervisningen i den samordnede indskoling.

Selvom der er etableret samordning, skal nogle af timerne foregå i klassen, og klassen skal bevares som begreb og social enhed. Samordnet indskoling skal desuden vedtages i skolebestyrelsen, da det er en ”anden måde at organisere undervisningen på”.

På små skoler¹² kan børnehaveklasselederen/læreren have samtlige timer i klassen. På andre skoler skal eleverne fortrinsvis (dvs. mere end 50 %) undervises af hhv. en lærer (1. – 2. kl.) eller en børnehaveklasseleder.

Rullende skolestart (§ 34, stk. 3)

Rullende skolestart betyder, at skolestartere begynder i skole på forskellige tidspunkter af året f.eks. bestemt af deres seks års fødselsdag. Eleverne har dermed ikke den første skoledag på samme dato. De inddeles på indskolingshold frem for i klasser.

Muligheden for rullende skolestart blev indført med en ændring af folkeskoleloven i 2008, hvor det fremgår, at kommunalbestyrelsen af pædagogiske grunde, kan gøre brug af ”Individuel optagelse baseret på barnets alder”. Beslutning om rullende skolestart forudsætter samtidig, at der er truffet beslutning om aldersintegrerede klasser. Begge tiltag kræver dels beslutning om samordnet indskoling, dels lokal beslutning i kommunalbestyrelsen efter forudgående udtalelse fra de berørte skolebestyrelser.

Der findes flere måder konkret at organisere rullende skolestart på. Et eksempel på rullende skolestart findes i Århus, hvor der som pilotprojekt arbejdes med ”Kompetencebaseret Rullende skolestart og Aldersintegreret Indskoling” (KRAI).

KRAI dækker over en model, hvor eleverne starter i skole på forskellige tidspunkter af året, på baggrund af en omfattende status- og udviklingssamtale, der vurderer barnets skoleparathed. Undervisning foregår på aldersintegrerede og niveaudelte hold frem for årgangsdelte klasser, og der er øget samarbejde mellem lærere og pædagoger om undervisningen. Der er ingen klasser i traditionel forstand i indskolingen. I stedet for er der hold. Børnene

¹¹ Jf. Folkeskolelovens § 28 + 29

¹² Defineret som skoler med under 150 elever

kommer rullende ind på holdene fra børnehaven, når de vurderes at være modne til det, i august, efter efterårsferien, efter jul eller i april.

Undervisningen veksler mellem undervisning på stamhold i de gængse skemafag og undervisning, hvor eleverne er delt efter en vurdering af deres faglige niveau, hvor de får kursusorienteret, målrettet undervisning i matematik eller dansk.

Aldersintegrerede klasser/ikke årgangsdelte klasser på små skoler (§ 25 stk. 1)

For at give mulighed for at bevare en række små skoler, blev der i 2008 indført en række særlige bestemmelser, der gælder for små skoler. Undervisningen på små skoler kan omfatte flere klassetrin og altså organiseres som fuldt aldersintegreret undervisning. Bestemmelsen omfatter kun enkeltsporede skoler og kun op til 7. klassetrin.

Ved små skoler forstås små skoler i landdistrikter eller skoler med normalt ikke over 150 elever og med beliggenhed i et byområde med ikke over 900 indbyggere. En skole med en fælles skoleleder kan godt have sine aktiviteter spredt ud på flere matrikler. Det afgørende for, om skolen er en selvstændig skole, er at skolen har sit eget skoledistrikt.¹³

¹³ Folkeskolelovens §§ 24 og 55. For yderligere udredning af regler for skolestruktur henvises til kredsudsendelse nr. 061, 16. juni 2010